

2. Малишев Б.В. Судовий прецедент у правовій системі Англії (теоретико-правовий аспект) [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01/Б.В. Малишев; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 229 с.
3. Марченко М. Н. Судебное правотворчество и судейское право [Текст] / М. Н. Марченко. – М.: Проспект, 2008. – 512 с.
4. Верещагин А. Н. Судебное правотворчество в России. Сравнительно-правовые аспекты [Текст] / А. Н. Верещагин. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 344 с.
5. Семьянов Е. В. Судебное правотворчество (вопросы общей теории права) [Текст]: дис. канд. ... юрид. наук: 12.00.01 / Семьянов Олег Викторович. – М., 2005. – 193 с.
6. Порівняльне правознавство [Текст]: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. заклад. / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля Сабадан [та ін]; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2011. – 272 с.
7. Загайнова С. К. Судебный прецедент: проблемы правоприменения / С. К. Загайнова; под ред. В. В. Яркова. – М.: Норма, 2002. – 176 с. – (Современный гражданский и арбитражный процесс).

ПРАВОВА КУЛЬТУРА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПРАВОТВОРЕННЯ

МАКЕСВА О. М.

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права

ПЕВЧЕНКО Т. В.

студентка

Юридичний інститут

Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

На сьогодні актуальною проблемою у розвитку сучасних демократичних процесів української державності є формування правової культури, бо саме вона є основою всього економічного, політичного та ідеологічного розвитку української нації. Як відомо, складовою загальної культури людства є правова культура, в ній поєднуються досягнення суспільства у розвитку права, правових ідеалів та цінностей суспільства, ступінь досягнення держави у сфері захищеності прав і свобод людини. Саме зв'язок правової культури з правом, правосвідомістю, правовими відносинами, законністю і правопорядком. Правотворчістю та застосуванням норм права відрізняють її від інших форм культури. На жаль, сучасний стан вітчизняної правової культури свідчить про те, що у цьому зв'язку неиррипустимим є повторення помилок, допущених на попередніх етапах розвитку української державності, нехтування уроками власної історії, коли при наявності високого рівня правової культури еліт, загальний рівень правової культури суспільства залишається низьким, що об'єктивно унеможливило процес становлення громадянського суспільства і розбудови правової держави [1, с. 6].

У сучасних умовах правотворення, розбудови громадянського суспільства та правової держави в Україні необхідним є підвищення правосвідомості громадян, їх правової культури, закопослухності, подолання явищ правового нігілізму, професійної деформації. Сьогодні суспільством оволоділо почуття соціальної апатії, переважно більшість громадян охоплюють почуття безнадійності, розчарування, соціальної відчуженості, розгубленості, підчаю, втрати віри в майбутнє. Невизначеність концептуальних основ суспільного розвитку, слабкі теоретична розробка конкретних механізмів реформування українського

суспільства привели до того, що виникли такі явища, як спад виробництва, криміналізація багатьох сфер суспільного життя, корупція, розкрадання державного майна. Набутий деструктивний соціальний потенціал може призвести до негативних наслідків.

Для того, щоб краще орієнтуватися в сучасних умовах та уникати помилок, необхідно аналізувати минуле: ідеї, принципи, теорії, системи цінностей, які вироблені в різні історичні періоди та різними культурами. Видатні мислителі минулого зробили вагомий внесок у розвиток правових ідей, які потім були сприйняті та дістали подальшого розвитку у політичних і правових вченнях сучасності. Це зокрема: теорії минулого про походження держави та права; ефективні форми правління з дотриманням прав і свобод людини; взаємовідносини особистості, суспільства і держави; якість законів тощо, які стали підґрунтям у формуванні та розвитку правової культури різних країн. Без цих ідей навряд чи було б досягнуто такого конституційно-правового розвитку сучасної цивілізації, не мала б розвитку теорія демократичної, правової держави, концепція непорушності основних прав та свобод людини і громадянина, на основі яких відбувається сучасне державотворення із дотриманням гуманістичних та демократичних цінностей. Як зазначає С. Станік: «Правова культура будь-якого державно-організованого суспільства не тільки продукує свої сучасні «продукти», а й містить у собі певну правову спадщину минулого» [2, с. 9].

Проблема розбудови громадянського суспільства, демократичної правової держави в Україні безпосередньо пов'язана з розвитком правової культури та правової освіти українського суспільства в умовах сучасного правотворення. Україна як держава, що проголосила демократизм і гуманізм своєю державною політикою, повинна забезпечити відповідний рівень правової культури своїх громадян. Саме правова культура та правове виховання населення є соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві. Слід зауважити, що наукове мислення та наукова правосвідомість у взаємодії з правовим мисленням і правосвідомістю особистості, які є головними елементами правової культури, здійснюють активний вплив на реалізацію верховенства права.

Цілі правової освіти українського суспільства визначають завдання, що стоять перед правовиховним процесом: формування та розвиток у громадян правових знань; виховання поваги до права як соціальної цінності, до принципів законності; вироблення потреб та навичок активного захисту у встановленому законом порядку своїх прав, свобод та законних інтересів. Умовами успішного формування цього процесу вважаються: створення й діяльність громадських організацій (можливо, на базі великих юридичних центрів), що беруть участь у різних соціальних проєктах; навчальні курси, що забезпечують профільне розширення й поглиблення уявлення про право як особистий соціальний інститут, феномен правової культури, її принципи, особливості регулювання різних форм суспільних відносин. Величезного значення у зв'язку з цим набуває соціальне управління правосвітнім процесом. Як вказує Н. М. Опіценко, змістовий бік управління державна діяльність, завданням якої є організація та забезпечення важливих з погляду правової політики напрямів здійснення правовиховного впливу й розробку державної політики у сфері правової освіти. Другий, внутрішній, напрям полягає у формуванні та здійсненні конкретних програм правосвітнього впливу, що реалізуються певним колом суб'єктів із метою реалізації правосвітніх заходів [3, с. 7-8].

Серед форм правової освіти українських громадян них можна виділити такі: правове інформування засобами масової інформації, через Інтернет, шляхом впливу юридичної практики, юридичні консультації, правове виховання [4, с. 5].

Отже, відповідний до вимог цивілізованого суспільства рівень правової освіти й достатній для розвитку громадянського суспільства рівень правової освіченості конкретного громадянина, безперечно, сприятимуть ефективній співпраці держави, влади, науки та людини. Організаційними засобами підвищення рівня правової культури суспільства та окремих особистостей є: розвиток правової освіти і правового виховання населення; належне забезпечення його інформацією про чинне законодавство і практику його застосу-

пання; попередження виникнення правового нігілізму; видання юридичної енциклопедичної та словникової літератури, коментарів чинного законодавства; розширення правознавчих досліджень тощо.

На підставі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що в Україні має постійно здійснюватися формування правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин. Правова культура є фундаментом нового суспільства в Україні, адже громадяни – це єдиний чинник, здатний формувати державу і правопорядок. Успішне вирішення цих завдань, залежить від багатьох факторів, але здебільшого від рівня організації правової освіти і виховання населення країни. Головне завдання громадянського суспільства – досягнення адекватного рівня правової культури і формування ідеалу правової особистості, яка поважає правовий закон, визнає його верховенство у всіх сферах життя, своїми діями підтримує режим законності в Україні. Формування правової культури має бути результатом активної діяльності державних інституцій, суспільства, усіх його громадян, кожної особи та врахування наступних аспектів. По-перше, на формування правової культури впливає весь процес правотворчості, процес реалізації та застосування правових норм державними органами України, стан законності і правопорядку, розвиток правових відносин. По-друге, розкриття рушійних сил правової культури суспільства дозволяє вивести дослідження правової культури на нові рубежі з врахуванням інтенсивних процесів взаємодії національних правових культур. Значення цієї проблеми для України розкривається в умовах адаптації законодавства України до міжнародних норм і стандартів прав людини, а також гармонізації законодавства України з нормативними актами Європейського Союзу. По-третє, головну увагу в процесі формування правової культури суспільства потрібно все ж таки зосередити на формуванні в кожній людині позитивно-правових знань та психологічних механізмів поваги до права в структурі правосвідомості, визначення теоретичної моделі та концепції формування правової культури особи.

Правова культура є критерієм оцінки рівня розвитку всієї правової системи та правового життя України. Саме правова культура повинна зайняти головну роль у формуванні правосвідомості громадян, новим баченням держави як демократичної і правової, суверенної та незалежної, усвідомленням взаємозв'язку права і закону, визнанням пріоритетного місця прав людини і громадянина в правових відносинах. Це означає, що правова культура є одним із головних чинників сучасного правотворення в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: монографія / За ред. проф. Ю.П. Битяка, І.В. Яковюка. – Х.: Право, – 2007. – 248 с.
2. Станік С. Р. Динаміка правової культури: Автореф. дис... к. ю. н. / С.Р. Станік. – Одеса, 1997. – 19 с.
3. Оніщенко Н. Правова освіченість у контексті рівнів правової освіти / Н. Оніщенко // Віче. – 2012. – № 23. – С. 4-9.
4. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія / Герасіна Л. М. та інші. – Х.: Право, 2009. – 351 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

СТРІЛЕЦЬ А. С.

студентка магістратури

Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Реформування політичної системи України є однією із складових процесу формування демократичної, правової, соціальної держави в Україні, зміцнення її позицій як активного і впливового суб'єкта міжнародної політики та повноправного члена світових, європейських та євроатлантичних структур [1, с. 7]. Євроінтеграційна спрямованість політико-правового розвитку України ставить низку важливих проблем, від адекватного й своєчасного вирішення яких залежить її майбутнє. Визначальними серед цих проблем є ті, які закладають підґрунтя реформування політичної й правової систем.

Упродовж періоду незалежності на необхідності докорінного реформування політичної системи неодноразово наголошувалося на всіх рівнях політичному та владі, на них акцентували увагу європейські партнери України, такі як Венеціанська комісія Ради Європи. Так, станом на початок 2015 р. лише Венеціанська комісія опублікувала 73 детальні висновки по Україні з 1995 року. Євромайдан та події 2013-2015 рр. відкрили нові можливості для переформатування політичної системи України на дійсно демократичних правових засадах. Водночас, за цей період, попри прийняті окремі знаущі закони щодо впровадження реформ, такі як реформування прокуратури, майбутнє реформування політичної системи залишається невизначеним. Цьому сприяють те, що різні документи – «Стратегія реформ-2020» Президента П. Порошенка, коаліційна угода, програма дій нового уряду – не окреслюють чіткі контури пріоритетів і планів. Найважливіший робочий документ, програма дій уряду, містить найменше чіткої інформації про необхідні політичні реформи.

Аналіз сучасного світового досвіду реформування політичної системи демократичних держав свідчить, що на сьогодні для України визначальною має стати конституційна реформа як найвищий пріоритет. Цьому має сприяти «конституційний момент» нової епохи та загальні політико-правові механізми, які дозволяють сформувати парламентську більшість і набрати необхідні 2/3 голосів. Конституційна реформа є вкрай необхідною і з огляду на громадськість, яка з одного боку вимагає таку реформу, а з іншого – здатна стати рушійною силою реформи. Зміст і спрямованість конституційних реформ добре відомий і не викликає суперечностей між українськими реформаторами та європейськими організаціями. У найбільш узагальненому вигляді конституційна реформа охоплює такі питання, як політична система, незалежність судової системи та прокуратури, децентралізація влади. Саме зазначені напрями реформування визначають всі інші майбутні реформи. Без внесення відповідних змін до Конституції України реформи можуть виявитися неконституційними.

Конституційна реформа є найважливішою серед політичних реформ з декількох причин: існує необхідний мінімум партій, налаштованих на реформи, які мають 305 місць та всі три чільні посади у Раді; внесення змін до Конституції вимагає затвердження двома третинами голосів (Стаття 155 Конституції України), тобто, 300 із 450 депутатів ВРУ. Водночас, ця більшість є досить крихкою. Конституція за своєю правовою природою є ключовим документом для заснування конституційної культури на засадах верховенства права. Ураховуючи те, що в 2010 році Конституційний суд оголосив зміни 2004 року неконституційними на процесуальних підставах, це рішення, прийняте після перемоги В. Януковича на виборах у 2010 році, вважалося відверто політизованим та